

ért el. Magatartásában problémák nem mutatkoztak. A közösségi munkában kissé passzív.”

Egy másik példa: „Értesítjük a kedves szülőt, hogy Ferenc nevű VIII. osztályos gyermeke magatartása az elmúlt hetekben sok gondot és keserőséget okozott a nevelőtestületnek. Társaival szemben nem megfelelő magatartást tanúsít, a leányokkal szemben gorbomba, a közvagyonot nem kíméli. Az osztályfőnöke f. hó 18-án 17 és 18 óra között fel fogja keresni Önt a lakásán.”

Egy harmadik példa: „Értesítjük a kedves szülőt, hogy Éva nevű VI. osztályos gyermeke az eddig eltelt idő alatt számtanból és földrajzból követelményeken aluli eredményt tanúsított. Főleg térképismerete, írásbeli számolási készsége hiányos. A problémák megbeszélésére kérjük, szíveskedjék az iskolába befáradni.”

Ezeknek az értesítéseknek egyrészt az a célja, hogy a szülőket időközönként tájékoztassuk, másrészt az oktató-nevelő munkában érdekeltté tegyük őket és a felmerült problémákat közösen oldjuk meg.

6) Fontos feladatnak tekintjük a tanulók ellenőrző könyvecskéje tekintélyének megerősítését.

Ebben a tanévben ez különösen jelentős, mivel a félévi értesítő is belekerül. Ezért minden tanuló reggel, iskolába érkezése után köteles ellenőrzőkönyvét az osztály-ügyeletesnek átadni, aki azt padsoronként a tanári asztalra helyezi. Az ellenőrző könyvek a nevelői asztalon vannak egész nap. Tanítás végével kapják meg a tanulók.

Az ellenőrző könyvecske leadása azt jelenti, (ezt tudatosítottuk és állandóan felszínen tartjuk), hogy a tanuló belépett munkahelyére, ezzel megkezdődött számára iskolán belüli kötelességeinek teljesítése, melynek minőségét is bejegyezzük.

Feladatainkat csak a szülői házzal való szoros együttműködés megteremtésével hajthatjuk végre. A fenti módzatok erősítik a kapcsolatot, azt eredményezik, hogy a szülő mindenről, időben értesül és gyermeke oktatásában-nevelésében érlelteké válik.

Ezzel eltűnik az intő-róvó keserű emléke, íze és így lesz az ellenőrző könyvecske az iskola és a szülői ház közti élő, eleven kapcsolat eszköze.

Szeged, 1963. évi szeptember 23.

Gulácsy Zoltán  
vezető igazgató, Szeged.

## Szemle

### PSZICHOLÓGIAI TANULMÁNYOK

V. kötet, 1963. (a MTA Pszichológiai Bizottságának kiadványa).

A sorozat V. kötete 756 oldalon 38 tanulmányt juttat a pszichológia iránt érdeklődők kezébe. Valamennyi közlemény arra utal, hogy a magyar kutatók jó érzékkel igyekeznek olyan tudományosan megalapozott eredményeket felmutatni, amelyek egyrészt a pszichológia néhány feltáratlan területére nézve adnak újabb tájékoztatást, másrészt a gyakorlati feladatok megoldásában is segítséget nyújtanak. Ebben a kötetben — az egyéb tanulmányok mellett — mintegy 200 oldalnyi neveléslélektani anyagot kapunk, amely — csekély kivétellel — az ún. értelmi nevelés kérdéseinek pszichológiai megalapozását szolgálja.

A pedagógiai lélektan a gyakorlat nehéz vajúdsái közben született és kétségtelenül sokszor mellékutakra tévedt, mintegy nehezen találta meg azt a feladatcsoportot, amelyet vitathatatlanul magáénak vallhat. E kötet neveléslélektani tanulmányai azt az érzést alapozzák meg az olvasóban, hogy a magyar kutatók megtalálták a helyes utat.

*Baranyai Erzsébet* a gondolkodás elemző mozzanatát vizsgálja az általános iskola felső tagozatában. A vizsgálat során a tanulóknak összefüggő, azonban tagolatlan szöveget kellett elemezniük és gondolatcsoportokra bontaniok. A feladat jellegénél fokva az analízis és a szintézis zárt egységben való alkalmazását teszi szükségessé a tanuló részéről, mivel a szöveg tagolása nem csupán a gondolategységek megállapítását, hanem az összetartozó gondolatok összefogását is megköveteli a tanulótól.

A szerző jól érzékelteti a 10—14 éves gyermekeknél tapasztalható fejlődést a vizsgált területen. Tájékoztatást ad az egyes osztályokban jellemző nehézségekről és megvilágítja ezek fejlődéslélektani okait. Az ismeretett módszer segítségével magunk is végezhünk hasonló vizsgálatokat, amelyek főleg iskolánk viszonylatában adnak hasznos tájékoztatást.

*Dr. Faragó László* a matematikai gondolkodás területén vizsgálja az analízist gátló tényezőket. — Helyesen hangsúlyozza a szerző, hogy a matematikai feladatok megoldásában a nehézségeket jelentős része az analízis műveletével kapcsolatos. Az óramegfigyelések arra utalnak, hogy a tanulók megoldási ské-

ákat sajátítanak el s ezeket mintegy magukkal hurcolják. Az elemzés gyakran arra szorítkozik, hogy az „alkalmas” szkémát keresnek a feladatmegoldáshoz. A tanulmány jó adatokat tartalmaz a témával kapcsolatos általánosítások igazolására és egyben indítást ad néhány hibás eljárás felszámolására.

*Dr. Kelemen László* két tanulmányt közöl, amelyeknek témáját a cselekvéssel kapcsolatos problémamegoldás gondolkodás műveletei alkotják. Mindkét cikket világos célmegjelölés és a kiűzött feladat megvalósítására való határozott törekvés jellemzi. Az első tanulmányban jól áttekinthető módon tárgyalja a szerző az alkalmazott vizsgálati eljárást, valamint ezek eredményeit. Igen tanulságosnak mondható minden gyakorlati pedagógus számára az eljárás megismerése, amely az általánosítások helyes megalapozására is útmutatást ad.

A feladatmegoldások hazai kutatásában különösen *Lénárd Ferenc* végzett úttörő munkát, amelyet *Kelemen László* most ismertetett vizsgálataival részben kiegészít, részben megerősít. Számos általánosítás teszi értékkéssé a tanulmányt, amelyek a didaktikai mozzanatok pszichológiai megalapozását jelentik. A cselekvés és gondolkodás dialektikus kapcsolatának olyan megvilágítást kapjuk, amelyben a fejlődéslélektani törvényszerűségek is tükröződnek. Nem közbömbös ui. a nevelőre annak ismerete, hogy a manipuláció miként függ össze a gondolkodás egyes fázisaival, miként előzi meg, vagy kíséri azokat.

*Dr. Lénárd Ferenc és Justné Kéry Hedvig* a 3—4 éves gyermekek gondolkodási tevékenységét vizsgálja és az óvodai gyakorlat megfigyelése alapján bemutatja a kicsik gondolkodásának sajátosságait. A megfigyelések jegyzőkönyveinek elemzése megdönti azt a téves felfogást, hogy a 3—4 éves gyermek nem képes bizonyos összefüggéseket megragadni. Felhívja a figyelmet arra, hogy a felnőttek segítsége milyen összefüggések felismerésére vezeti a gyermeket. A tanulmány részletesen bemutatja az *összehasonlítás* gondolkodási műveletének alkalmazását az óvodás korban.

*Dr. Lénárd Edit* a 10—14 éves tanulók kifejezéseinek pontosságát vizsgálja szintaktikai és morfológiai szempontból. A tanulmány alapját a néhány évvel ezelőtt végzett vizsgálatok eredményei szolgáltatták. A vizsgálat módszere szövegkiegészítő feladatmegoldás volt. Az eljárás közismert és gyakran használt. A szerző tanulmányában sajátos, szempontú értékelést végez és ezzel felhívja a figyelmet arra, hogy a tanulók az egyes fejlődési szakaszokban miként látják a szintaktikai szabályokat és hogyan alkalmazzák ezt saját mondat szerkesztésükben.

*S. Molnár Edit* egy mindennap előttünk álló problémát igyekszik megvilágítani: hogyan fejlődik a gyermek a szöveg megértésben. Összehasonlítható vizsgálatokat végez az általános iskola V. és VIII., valamint a gimnázium I- és IV. osztályos tanulóival végzett kísérletek alapján. A kísérlet során azonos novellát ismertettek valamennyi tanulócsoporthal és a tanulóknak meg kellett állapítaniuk, hogy mi a novella lényege, mondanivalója.

A vizsgálat alkalmával készült jegyzőkönyvek elemzése rendkívül tanulságos.

*Dr. Réti László* az iskolaérettség pszichológiai vizsgálatának nagyon időszzerű kérdését történeti megvilágításban, kritikai szemlélettel és G. Strebél eljárásnak felhasználásával végzett kísérletek eredményeinek bemutatásával egybekötve tárgyalja. A szerző fejtegetései és főleg kritikai állásfoglalása azt a felfogást tükrözik, hogy a pszichés fejlődés a szociális környezet függvénye, továbbá, hogy az iskolaérettség problémáját csakis a gyermek egész magatartásának sokrétű vizsgálatával lehet megoldani. Olyan objektív adatokat szolgáltató eljárásra van szükség, amelyek mentesek a pedagógiai értékelés szubjektív vonásaitól, ezek ugyanis gyakran indokolatlanul meghamisítják a tanulók „eredményeit”.

*Dr. Salamon Jenő* az alsótagozatos tanulók gondolkodási sajátosságait rajz alapján történő szerkezetösszeállítás keretében vizsgálja. A tanulmány összehasonlítást tesz a modell alapján végzett hasonló kísérletek eredményeivel. A tanulmányban közölt jegyzőkönyvek és ezek feldolgozásának rendszere nagyon hasznos módszertani útmutatót is ad a vizsgálatok megszervezésében és az adatok feldolgozásában kellően nem jártas nevelők részére.

A tanulmány eredményei egy sajátos típusrendszer is tükröznek. Noha a szerző nem törekedett típus-alképzések rögzítésére, a feladat megoldások sajátosan egyező eseteinek egybefoglalásával mégis a gyermekek konstruáló tevékenységének típusos megkülönböztetését adja. A tanulmány a személyiség megismeréséhez is vonásokat szolgáltat.

*Dr. Kiss Árpád* a tanulás fogalmát vizsgálja a pszichológia és a pedagógia értelmezése szerint. Alapvető kérdések tisztázását vállalja a tanulmány tudományos igényességgel.

A kötet a neveléslélektani tanulmányok mellett a filozófiai, a munka és pályaválasztás, az orvosi, gyógypedagógiai lélektan, a művészetpszichológia, kriminálpszichológia valamint a pszichológia módszertana területéről közöl a hazai kutatásokra vonatkozó tanulmányokat. A kötet rövid áttekintést ad a

magyarországi intézetekben folyó pszichológiai kutató tevékenységről és a szerzőknek 1945 óta megjelent pszichológiai munkáinak bibliografiájáról. Ez utóbbi nem teljes. (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963.)

Dr. Zentai Károly

### ÉNEK-ZENE KÉZIKÖNYV AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK 3. OSZTÁLYÁBAN TANÍTÓ NEVELŐK SZÁMÁRA

*címen a Tankönyvkiadó kiadásában jelent meg Kovács Lajos és Péter József munkája.*

A kézikönyv szerzői könyvüket az esztétikai nevelés szolgálatába állítják, abból a megfontolásból, hogy a gyermekeknek fel kell fogniok, helyesen kell értelmezniök és át kell érezniök a szépet a művészetben, a társadalmi életben, környezetükben és a természetben.

A megjelent kézikönyv természetesen csak az ének-zene területére korlátozódik, s itt is csak a III. osztályra. Figyelembe veszi azonban az általános esztétikai törvényszerűségeket s alkalmazza a maga szűkebb területére. Nem kétséges, hogy minden gyermeknek el kell sajátítania a zenei anyanyelvét. Ez a zenei ízlés biztos irányítója, de eszköz más nemzetek zenéjének és a nagy zeneköltők műveinek megértésére. Természetesen a népi zene nem kizárólagos anyaga a III. osztálynak, de alapanyaga.

A Részletes Útmutatások c. fejezetben utalnak a szerzők a tanmenet elkészítésére, majd az egyes órákra való felkészülésre. A négy szakaszban ismertetett anyag mindenütt az élményanyaggal kezdődik. Társadalmunk óriási élményanyagot biztosít gyermekeink számára: kirándulások, táborozások, különböző nyári foglalkozások, építkezések, átalakítások stb. A természet a maga örök ismétlődésével az ős, tavasz, tél, nyár szépségét varázsolja elénk. A munka a maga sok-sok szépségét, eredményét, sokoldalú teremtő erejét. Mulatóságok és ünnepek emberi életünk sokszínűségét. A szabadság eszméje a közösségi magatartás, az emberiségért, a hazáért, a haladáért kifejtett hősi erőfeszítés szépségét. Mind megannyi élmény s ezeket a gyermekekkel érzékelteni kell.

Erre a gazdag élményanyagra építi a kézikönyv a dalokat, s a dalolás szolgálatába állítja a hallásfejlesztést és az olvasógyakorlatokat.

A Függelékben található: A tanítás folyamata c. fejezet, mutató a tanítási vázlatokhoz, Dalok az 1. és 2. osztály anyagából, valamint a Betűrendes mutató.

Hasznos, értékes minden 3. osztályban tanító pedagógus számára nélkülözhetetlen e kézikönyv.

Waldmann József

### GYERMEKTÁNCOK III.

*Néptáncgyakorlatok, néptáncok, baráti népek táncai, történelmi társastáncok az úttörő- és az általános iskolai szakkörök részére.*

A táncmozgalom a műkedvelő művészeti tömegmozgalom egyik ága, s mint ilyen szerve része a népművelésnek. Az énekes-táncos gyermekjátékok, a *gyermektáncok* a népi táncok mellett kiterjednek a társastáncra is, mint a szórakoztatás és a nevelés fontos eszközeire.

A táncmozgalomnak a népművelésben elfoglalt helyét, szerepét az határozza meg, hogy *célja és feladata a nevelés*, amire a tánc csoportokban, együttesekben, szakkörökben sokoldalú lehetőség nyílik. Emellett számottevő tényező maga a produkció is, mind a mozgalomban résztvevő táncosok számára, mind a közönség sokoldalú nevelése céljából.

A táncmozgalom az ifjúság mozgalma. A maga sajátos lehetőségeivel formálja, neveli az ifjúságot közösségi életre. Hatása a nevelés minden területére kiterjedhet:

a) A táncmozgalom természetes velejárója az esztétikai nevelés, izlésfejlesztés, a kultúrált mozgás kialakítása.

b) Felelősségre, fegyelmeire, mások megbecsülésére nevel, történelmi, társadalmi, művészeti és viselettörténeti ismeretek nyújtásával tudományos oktatást is végez.

c) Nemzeti múltunk megbecsülésére tanít, nemzeti táncaink ismertetésével hazafias-, más nemzetek táncjaival az internacionalista nevelést szolgálja.

d) A két nem közötti helyes kapcsolatok kialakítására, megfelelő magatartásra nevel: tehát nagy a jelentősége az erkölcsi nevelésben.

e) A fentiek által a tudatot formálja, azaz politikai, világnézeti nevelést is végez.

A fenti nevelési célok és feladatok szolgálatára jelent meg a Gyermektáncok III. kötete az általános iskolák VII—VIII. osztályos tanulói számára, mely egyúttal folytatása és kiegészítője a már régebben megjelent I. (I—II—III—IV. osztályosok) és II. kötet (V—VI. osztályosok számára) énekes-táncos gyermekjátékoknak és gyermektáncoknak.

Közérdekű és közhasznú munka ez az általános iskolák és az úttörők számára. A fenti célok figyelembevételével és azok ismeretében alkották meg a szerzők. (Összeállította a Népművelési Intézet gyermektánc-munkaközössége. Tagjai: Györgyfalvy Katalin, Keszler Mária, Magyar Gizi, Oskó Endréné, Sz.

Szentpál Mária, Vágó Györgyné. Szerkesztette: Sz. Szentpál Mária. A módszertani útmutató Györgyfalvay Katalin, a néptáncréning összeállításá Magyar Gizi, a történelmi társastánc-gyakorlatok összeállításá Szentpál Olga, a néprajzi ismertető Kaposi Edit, a népviseleti ismertető Varga Marianna munkája, a viseletrajzokat Cséri Lajos, a táncleírást Sz. Szentpál Mária készítette).

Maguk a szerzők — mint már említettem — tisztában vannak azokkal a célkitűzésekkel, melyeket a nevelés támaszt könyvükkel szemben. Ezenkívül tisztában vannak azzal is, hogy nehéz feladatot vállaltak, mert kettős vágányon futó feladatot kellett közös nevezőre hozniok. Erről a feladatról így írnak: „A gyermekjátékok világán bizonyos vonatkozásban túl kellett lépünk, ezt pedagógiai és művészi szempontok egyaránt megkívánják. Két látszólagos ellentétet kellett tehát „kibékítenünk”, a „felnőtt” néptáncanyagot és a gyermek előadókat. De egyrészt a népitánc hagyományozására irányuló néprajzi kutatások is bizonyítják, hogy serdülő korú gyermekek mennyire el akarják és tudják sajátítani a „felnöttek” táncincseit, másrészt a magyar néptánc formáiban és tartalmában egyaránt igen sok a játékos elem, s ezeket a megfelelő előadás még kihangsúlyozhatja, dominálóná teheti.”

Egyet kell értenünk a szerzőkkel, mert e megállapításaikat az élet igazolja.

A könyvet módszertani útmutató vezeti be, amelyben a szerzők a gyakorlati anyagot ismertetik, majd didaktikai tanácsokkal szolgálnak. Érdekes gondolatokat tartalmaz a néptáncviseletről szóló fejezet a „kosztüm” viseletről, valamint olyan alapruha-megoldásról, amelyet a lányok nemcsak a színpadon viselhetnek, hanem nyári ruhának is.

A továbbiakban ismertetik az egyes tájegységek táncaihoz javasolt kosztümöket, öltözeteket: kalocsavidéki-, sárközi-, somogyi-, Pest megyei palóc öltözet-, vitnyédi-, délszláv-, román-, ukrán öltözet- és a történelmi társastáncokhoz javasolt öltözet.

A könyv a továbbiakban a táncleírásoknál szükségessé vált néhány új fogalmat és jelzőmódot ismertet, melyek az eddigi táncleírásokban nem szerepeltek.

Ezután a gyakorlatok részletes ismertetésére kerül a sor, mely a néptáncréning kivitelezésére és a történelmi társastánc-lépések gyakorlására ad alapos, részletekbe menő anyagot és végrehajtási utasítást. A következő rész három etüdjében fiúknak és lányoknak egy-egy önálló tánc előadásához szükséges bonyolultabb figuráknak a megtanítása áll.

A „Táncok” c. részben a VII. osztály részére tizenegy táncot találunk. Ebből három leánytánc, két fiútánc és hat a párostánc. A

VIII. osztály számára tíz tánc található: három leánytánc, egy fiútánc és hat párostánc. Ez utóbbiból ismét kettő a történelmi társastánc. E rendkívül gazdag és változatos táncanyag mellett két értékes néprajzi ismertető is találunk ebben a fejezetben: Néhány szó Somogy megye néprajzáról és néhány szó a Sárközi néprajzról címen.

Található a könyvben még egy Függelék négy táncsal és a Tömegettáncok c. részben német-, szlovák-, délszláv- és finn tánc.

A kötet mellékleteként és kiegészítőjeként megjelent Az etüdok és táncok zenéje; A néptáncréning gyakorlatai, a történelmi társastánc-gyakorlatok, az etüdok és táncok motívumai táncírással; A történelmi társastánc-gyakorlatok, az etüdok és táncok térrajzi címmű három füzet.

A három kötet alapos tanulmányozása lehetővé teszi, hogy a nem szakember (aki nem táncoktató) pedagógus is haszonnal forgassa, gyakorlatilag alkalmazza, szakemberré váljon. Táncszakkör vezetése a pedagógus számára munka, mely az örömök és gyönyörök forrása. Haszon az iskolának, mert másor problémákat old meg.

Meggyőződésem, hogy igen rövid idő alatt újabb kiadásban kell közreadni e rendkívül hasznos gyakorlati könyvet.

(Tankönyvkiadó, Budapest)

Waldmann József

## TANULMÁNYOK A VILÁGNÉZETI NEVELÉS KÖRÉBŐL

A kötetben összegyűjtött tanulmányok a magyar nyelv és irodalom, valamint a történelem tanításának a kérdéseit elemzik és vizsgálják a világnézetű nevelés szemszögéből.

A kötet első része a két tantárgy világnézetű formálási lehetőségeit és hatását fejtegeti, a tanulók tudásának és gondolkodásának alakítását mutatja meg. A második rész az erkölcsi nevelés kérdéseit tárgyalja, megmutatva, hogyan fejlesszék ki a két szaktárgy nevelői oktató-nevelő munkájukkal a tanulóknak a szocialista társadalom tudatos építőire jellemző erkölcsi tulajdonságokat és jellemvonásokat. Mind a két rész külön tanulmányokban vizsgálja tárgyát.

A történelmi tanulmányok alapelve, hogy a helyes világnézetű nevelés feltételezi a világnézetű kérdésekben való biztos eligazodást és tisztánlátást a nevelők részéről, ezért van szükség a legfontosabb kérdések elvi tisztázására. A tanulmányok szerzői persze nem adhatják szaktantárgyuk egész problematikáját és csak a leglényegesebb problémákat világítják meg. Feltárják a termelőerők és termelési viszonyok kapcsolatát az őskortól napjainkig.

Céljuk, hogy a helyes történelemszemlélet példáit nyújtsák. A tanítás a munka szempontjából természetesen a módszertani kérdéseken van a súly, s a tanulmányok a tudományos alapvetéssel párhuzamosan megadják a módszertani útmutatást is. Hangoztatják, hogy a módszer az életkori sajátosságok függvénye, s hogy a tanítási módszer alkalmazását meg kell előznie az anyag nagyon gondos, az életkori sajátosságokat megfontoló válogatásának.

A történelem tanításának világnézetű kérdéseivel három tanulmány foglalkozik:

*Gerlőczy Andrásné* az ősközösségi és a rab-szolgatársadalomnak, *Horváth Józsefné* a feudalizmus és a kapitalizmus, *Petrik János* az imperializmus és a szocializmus korának tanítása során vizsgálja a tanórákon folyó világnézetű nevelést. Nem véletlen, hogy a három tanulmány közül Gerlőczy Andrásné adja módszertanilag a legtöbb útmutatást, mivel ez a korszak áll talán legközelebb életkori szempontból a tanulók érdeklődéséhez, viszonylag könnyebben áttekinthető a számukra, szemléltethető és főként kevésbé kívánja meg előzetesen szerzett ismeretek alkalmazását. A másik két tanulmány is igen gondosan mérlegeli, hogy a termelő erők és termelési viszonyok tárgyalása során milyen mértékben tárjuk fel az összefüggéseket, hogy a történelmi alapelveket ne sértsük meg, s a történelmet ne másítsuk meg az életkori követelmények figyelembe vétele mellett. Jellemzően utal a kérdés bonyolultságára, ahogyan a tanulmányok szerzői történelemszemléletük harcol a felfedezések jelentőségének eltűlése ellen a kapitalizmus kialakulásában: A felfedezések döntő tényezővé tétele elhomályosítaná, hogy a kapitalista társadalom csúcsában már a feudalizmusból fellelhető, szerepük csak a siettetés. Gondos mérlegelés alá vették a szerzők a szakkifejezések használatát.

A történelem órákon folyó erkölcsi nevelés kérdéseivel *Csiszér Béla* tanulmánya foglalkozik. Megállapítja a logikus óra felépítés a tények gondos, a legfontosabbakat kiemelő csoportosítás alapján lesz érzelmekre ható, maradandó benyomást keltő.

A kötetnek az irodalom kérdéseivel foglalkozó tanulmányai azt a meggyőződésünket alakítják ki, hogy az irodalom tanításában már több a megoldott kérdés, s az életkori sajátosságok figyelembevétele területén is biztosabb talajon mozoghatnak a magyar tanítók, nevelők.

*Vörös József* tanulmánya az irodalom marxista szemléletre való neveléséről újszólva az irodalom tanításának minden kérdését felöleli az általános iskola fokán. Bőséges szemléltetést ad a tanári munka eleven életéről. Az irodalom és a valóság, az irodalom és a társadalom kapcsolatáról szóló fejezeteiben

azt hangoztatja, hogy a helyes világnézetű nevelés megtalálja az anyagban adott lehetőségeket, a jó irodalmi órán az író szíval meg, s életre kél a mű. Gazdagon illusztrálja, hogy az értelmi és érzelmi tényezők az irodalom órákon a legszorosabb kapcsolatban vannak. A tartalom és a forma elemzése során a jól ismert művekben is nem egy, — eddig kevésbé meglátott, — összefüggést villant meg, elemzései teljesebben láttatják meg az írók alkotásait. A biztos tudás, az irodalomismeret fegyverével harcol a tanulmány szerzője a közelmúlt irodalomtörténeti sematizmussal, a sablonok és a merev beidegződöttségek ellen. A tanulmányok az írók nyelvvel foglalkozó fejezetét külön ki kell emelnünk.

*Szemeré Gyula* tanulmánya a nyelvtanítás világnézetű szerepéről szól. A nyelvtan tanítás világnézetű formáló hatását a nyelv törvényeinek megismertetése során azok a módszerek biztosítják, amelyek a törvényszerűségek felismerésére, a gondolkodás fejlesztésére vezetnek. A nyelv megszerettetése a cél, s a nyelvtan tanítás világnézetű formáló szerepét nem a gyakorló szövegek témaválasztása határozza meg, ennél több és nehezebb a feladat.

Az erkölcsi nevelés az irodalomórán című fejezet *Merényi József* munkája. Bőséges tapasztalatából leszűrve mutatja be az erkölcsi szokások és jellemvonások megerősítésének fokozatait. A nevelő munkáját mozgásban, folyamatosan mutatja, ugyanannak a nevelőnek egymást követő több óráját írja le és értékeli az erkölcsi nevelés vonatkozásában.

A kötet befejező tanulmánya *Csiszér Béla* munkája az ateista nevelés lehetőségeiről a magyar és a történelem órákon. Nagy körültekintéssel elemzi az egyház szerepét az emberiség és népünk történetében. A kötethez Seres József írt előszót.

(*Tankönyvkiadó, Budapest, 1963. 360 oldal*)

Láng István  
Hódmezővásárhely

## BIBLIOGRÁFIA TÖRTÉNELEMSZAKKÖRÖK SZÁMÁRA

A jó könyv legyen bár szépirodalmi, avagy ismeretterjesztő, tudományos, örömet szerez. Ilyen örömszerző jó könyv a Tankönyvkiadó kiadásában megjelent „Bibliográfia a történelemszakkörök számára” c. kiadvány, mint a Történelemszakkörök Füzetek 1—2. száma. Nagyon hasznos, hézagpótló, nagyon időszerről s várt könyv ez a Bibliográfia, amelyet Vértés Róbert és Waczulik Margit állított

össze kitűnő érzékkel. Régóta nélkülözök nemcsak a történelemszakkörök, hanem a történelemtanárok, könyvtárak, könyvterjesztők is.

A könyv első részében ügyes felvilágosítást ad a könyvtárak használatához, ahol általában megszerezhetőek a Bibliográfiában felsorolt művek. Igen figyelemre méltó, hogy felhívja a figyelmet az Országos Pedagógiai Könyvtár országos kölcsönző szolgálatára (Bp. V., Honvéd u. 19.), amiről igen kevesen tudtak. Második részében a bibliográfia, összefoglaló művek és folyóiratok bibliográfiáját nyújtja igen gondos, kiterjedő figyelemmel és korszerű értékeléssel. Külön érdeme az összeállítóknak, hogy értékelésükben elfogulatlanok, a művek jelenlegi használhatóságát veszik alapul. Gondos az elrendezés is. Előbb a magyar történelemmel, majd az egyetemes történelemmel foglalkozó irodalmat sorakoztatják fel, s végül a szakfolyóiratokat. A harmadik részben a magyar történelem egyes korszakaival foglalkozó irodalom bibliográfiáját veszik. Az őskortól napjainkig terjedő korszak irodalma van itt felsorakoztatva a legújabb periodizáció szerint csoportosítva. Mindegyik periódusnál külön csoportosítják a forrásokat, forráskiadványokat, az összefoglaló jellegű munkákat, monográfiákat és cikkeket. A jelentős, nagy fontosságú művek mellett a kisebb terjedelmű cikkek sem kerülnek el a szerzők figyelmét. Így helyt kap a felsorolásban a középiskolai történelem tanulmányi versenyek díjnyertes dolgozataiból összeállított kiadvány is. Minden esetben pontosan jelölik a művek kiadóját, a kiadás idejét, helyét s a kiadványok terjedelmét.

A könyv negyedik részében a gyakran valótlan kérdések, mint a hely- és településtörténet; ipar- és technikatörténet; kultúrtörténet bibliográfiái szerepelnek az egészre jellemző körületekkel. Felsorakoznak itt a magyar tájakkal, megyékkel, városokkal, falvakkal, műemlékekkel, iparral, gyárakkal, kereskedelemmel, a kultúra különböző ágával (iskolázás, tudomány, színház, képzőművészet stb.) foglalkozó művek, szintén ügyes, rövid ismertetéssel, korszerű megállapításokkal és tervszerű rendezettségben.

A könyv végét lapozva sajnálattal állapítjuk meg, hogy csak ezer példányban jelent meg. Nagy kár ez, mert ennek a könyvnek ott kellene lennie minden történelemtanár kezében, minden iskola könyvtárában. A Bibliográfia megjelenését kezdő lépésnek reméljük, s várjuk, hogy a következőkben sor kerül egy, a történelmi tárgyú szépirodalmi felnőtt- és ifjúsági műveket tartalmazó, rövid értékeléssel ellátott kiadványra is: amit je-

lenleg igen nagyon nélkülöznek a történelemszakkörök:

(Tanyönyvkiadó, 1963. 132 lap)

Turai Kálmán

Vigassy Lajos:

## GEOMETRIAI TRANSZFORMÁCIÓK

Tankönyv alakú, pontosan 100 oldal terjedelmű könyvecske.

Nincsen ugyan feltüntetve rajta, hogy kiknek készült, de lapozgatva benne megállapíthatjuk, helytálló — amit Bevezetésében vázolt —: „célja annak bemutatása, hogy a különböző geometriai transzformációk hogyan függenek össze egymással”.

Ezt a programot a gimnáziumi matematikához kapcsolódva valósítja meg, szerencsésen összeválogatott anyagon s annak rendszeres feldolgozása során. Az osztóviszony és a kettősviszony fogalmának bevezetése után egy-egy fejezetben foglalkozik: a sík kongruens, hasonlósági, affin transzformációival; a projektív geometriai alapismeretekkel, végül a sík projektív transzformációival. Anyagát az áttekintés tagolás mellett részletesen kidolgozott mintapéldákkal és ábrákkal teszi érthetőbbé. Bőséges feladatgyűjteményt találunk minden fejezet után, a könyvecske végén pedig segítséget is a kitűzött feladatok megoldásához.

Hiányoljuk, hogy a nevezetes tételekkel kapcsolatban említett matematikusokról sehol sem közöl történeti adatokat. Legalább lábjegyzetben meg kellett volna adni, mikor élt Pappos vagy Desargues stb., azért, hogy ezzel is érzékeltesük e tudományág fejlődését.

Ajánlhatjuk e könyvecske középiskolai matematikai szakkörök foglalkoztatására. Matematikai tagozatú gimnáziumi osztályokban tankönyvként is használhatónak ígérkezik. Haszonnal forgathatják a matematika tanárai is ismereteik felújítására.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1963.)

dr. Gázsó István

ÚJ KÉZIKÖNYVEK a környezetismeret tanításához.

A kiadott Tanterv és Utasításuk „újszült tantárgya a környezetismeret. E tantárgy tanítása új feladatokat, új eljárásokat kíván az alsó tagozatban tanító kartársaktól. Az utasítás a fejlődésnek megfelelő, a korszerű oktatást, a tanuló környezetének, a valóságnak a megfigyelésére alapozza.

Mivel a környezetismeret új tantárgy, a Tanterv és Utasítás mellett szükségessé vált olyan kézikönyv kiadása, mely segítséget

nyújt a nevelőknek az elmélet gyakorlati végrehajtására.

Az ált. iskola 1. és 2. osztályában tanítók számára megjelent a *környezetismeret* tanításának *kézikönyve*. Mindkét kézikönyv szerkesztője Nyerger Béla. Írói: Békés Ferenc, Faragó László, Dr. Gergely Károlyné, Nyerger Béla és Pirisi Jánosné.

A két könyv szerkezeti felépítése azonos. Az írók tömören vázolják az új tantárgy bevezetésének szükségességét, a kézikönyv fontosságát. A rövid, világos elméleti rész után útmutatást adnak a tervező munkára, a tantárgy tanítására való felkészülésre, tanácsot adnak a környezetismeret tanításának módjára. Az 1. osztályos kézikönyvben gondolatokat adnak a nevelőknek a szeptember első heti munkára: „Bevezetés az iskolai munkába” c. fejezetben. Mindkét könyvben ismertetik a környezetismereti *füzet* rendelkezését, annak gyakorlati felhasználását. A következő fejezet e tárgy tanmenetének elkészítésére javaslatot tartalmaz. Az anyagot témákra osztja, majd azt havonként órákra elosztva tárgyalja. Tanácsot adnak az írók a nevelőknek arra, hogy az egyes órák anyagával kapcsolatosan miféle *gyakorlati* munkákat végezzenek a tanulók. (Kívánatos lett volna az egyes témákhoz a Nevelési Tervvel kapcsolatos nevelési feladatokat is — javaslatként — közreadni.)

A következő fejezetben az egyes, jellegzetes tanítási egységek feldolgozására nyújtanak példát, bő megvilágításban.

Végül összevont osztályú tanulócsoportokat vezető kartársaknak hasonló, részben kiegészítő segítséget ad.

A könyvet a Tankönyvkiadó adta ki.

Az új tantárggyal kapcsolatosan már számos cikk jelent meg a tanügyi szaklapokban (Köznevelés mellékletében, a Módszertani Közleményekben, Szeged). Szakmai kiképzés is volt már e tantárggyal kapcsolatosan, mégis, mert a tantárgy „új”, nagy az érdeklődés. Különösen nagy jelentőségű a kézikönyv a képesítés nélküli és a kezdő nevelők számára. A gyakorlott nevelők is megtalálják a kézikönyvben mindazt, ami e tárgy tanításában új, és át kell venniük. Általában mindkét kézikönyvet haszonnal tanulmányozhatják a kartársak.

A kézikönyv „kísérleti” jellegű. A gyakorlat fogja beváltani a hozzájuk fűzött reményt. Éppen azért kívánatos a kézikönyvvel kapcsolatos tapasztalatok összegyűjtése és az illetékesek rendelkezésére bocsátani.

A könyv szerzői úttörő munkát végeztek.

Vártuk a kézikönyvet és örömmel fogjuk forgatni, de egy kicsit késve érkezett a tan-

anyag beosztást tervező munkához, a helyi tanmenet elkészítéséhez.

Majzik Sándor  
Szeged

## HÁZI OLVASMÁNYOK ELEMZÉSE A KÖZÉPISKOLAI IRODALOMTANÍTÁSBAN (Szerkesztette Lengyel Dénes)

Irodalomtanításunk legfontosabb célkitűzése, hogy tanítványainkat olvasó emberekké neveljük. „A siker elsősorban attól függ, hogy meg tudjuk-e szeretnenni velük a könyvet, attól, hogy az olvasmányfeldolgozó órákon olyan légkört tudunk-e teremteni, amely felejtethetetlen élményként ivódik be a tanulók lelkébe, és újra meg újra visszaviszi őket a könyvhöz, az irodalomhoz, a nagy művészi alkotásokhoz.”

Ennek elsődleges feltétele, hogy a tanár valóban gazdag irodalmi élményekkel, művészi fokú elemzőképességgel, az olvasmányfeldolgozás módszertanában való jártassággal rendelkezzen. A műelemzés, az olvasmányfeldolgozás szép és nagyon fontos munkájához nyújt hathatós segítséget ez a könyv, mely Hanzséros György, Lengyel Dénes, Megyer Szabolcs és Timár Györgyné munkája.

A mű első részében a házi olvasmányok iskolai feldolgozásának módszereit találjuk. Itt olyan fontos kérdésekben kapunk hasznos útbaigazítást, tanácsot, mint az előkészítés, a jegyzetelés, a megbeszélés.

A második részben 26 irodalmi mű elemzését kapja az olvasó. Ezek között főképp a világirodalom legjelentősebb alkotásait találjuk (Lear király, Candide, Tell Vilmos, Faust, Anyegin, Goriot apó, A nyomorultak, Szent Johanna, Mario és a varázsló stb.), de jónéhány magyar irodalmi mű tömör, lényegre irányuló elemzését is föllelhetjük. (Magyarország 1514-ben, Buda halála, Az aranyember, Ének a búzamezőkről, A boldog ember stb.) A szerzők valamennyi elemzett mű legfontosabb irodalmát is közlik, sőt a művekkel kapcsolatban írásbeli feladatokat, témákat is megjelölnek.

Jóllehet ez a könyv elsősorban a középiskolai irodalomtanításhoz nyújt komoly segítséget, mégis haszonnal forgathatják az általános iskolai irodalomtanárok is, mert minden üzemelő könyv, úgy ez is, csak csiszolhatja, tökéletesítheti az irodalomtanításban oly nélkülözhetetlen elemzőképességet. Ezért melegen ajánljuk irodalomtanáraink figyelmébe.

(Tankönyvkiadó, 1963. 196 oldal)

Dobcsányi Ferenc

